

LEDARE

Ledare: Kolumn/Hans Bergström: President Kennedy och Kubakrisen

PUBLICERAD 2001-03-03

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Skaffa nyhetsbrev

Vet inte om filmen "Thirteen days", om president Kennedy och Kubakrisen, har haft svensk premiär än. Men när chansen ges: gå och se den!

Den 16 oktober 1962 drog John F Kennedy samman en liten grupp av sina närmaste rådgivare i Vita huset. Han hade just fått veta att CIA tagit flygfoton som visade att kärnvapen var under installation på Kuba. Under de följande tretton dagarna pågick ett beslutsdrama som lätt hade kunnat ända i ett storskaligt kärnvapenkrig. Filmen skildrar vad som hände i Vita huset under dessa tretton dagar. Den kan göra det med hjälp också av de nu frisläppta ljudbanden från Kennedys presidentår.

Häromkvällen samlade Kennedy School på Harvard en panel av mycket speciell art för att diskutera filmen och lärdomarna av Kubakrisen. Panelen bestod av Robert McNamara, Kennedys försvarsminister, Theodore Sorensen, hans nära medarbetare och talsskrivare, Ernest R May, historieforskaren som just utgett en bok om "The Kennedy tapes", Graham Allison, professorn i statsvetenskap som för 30 år sedan skrev den berömda boken "Essence of decision: Explaining the Cuban missile crisis" samt filmproducenten Peter A Almond.

Panelen, den mest sakkunniga man kan tänka sig, hade några synpunkter på filmens dramatisering men var enig om dess avgörande värde: den framställer presidentens beslutsproblem just sådant det förelåg, inklusive de krafter som verkade.

Vilka är de bestående lärdomarna

Theodore Sorensen sammanfattade dem i några punkter:

1. Ytterst hänger det på presidenten. Rådgivare har olika roller, endast presidenten bär till fullo ansvaret för helheten. En majoritet av Kennedys rådgivare, både de civila och de militära, ville attackera Kuba. Kennedys kyla i analysen och djupborrande frågor tvingade fram alternativ och riskbedömningar av fundamental betydelse för utgången.
2. Det gäller att förstå hur motparten tänker och hålla kommunikationerna öppna. Att pressa en motpart in i ett hörn

utan att ha diplomatiska kanaler för att förstå hans beslutsmiljö är livsfarligt.

3. USA behöver vänner. Kennedy kunde agera bara med stöd från en allians av länder och med förståelse från världsoptionen.

4. Goda beslut kräver tid. Om något mycket viktigt står på spel får en ledare aldrig låta sig pressas av massmedier till att inte ta den tid som behövs för att göra bästa möjliga beslutsanalys. Att man fick en vecka för eftertanke och intensiv analys var mycket betydelsefullt. Hur svårt är inte detta med dagens medieklimate

Robert McNamara instämde och betonade särskilt hur viktigt det är att försöka läsa hjärnorna hos motparten, att sätta sig in i dennes beslutssituation. I ett av filmens många laddade möten tvingas McNamara förklara för en skjutlysten amiral att uppgiften inte främst är att stoppa befälhavare på sovjetiska fartyg; "det är president Kennedy som signalerar till partichefen Chrusjtjov".

Kunde inte Kennedy ha uppträtt ännu lugnare

Trots allt hade ju USA redan den typ av kärnvapen i Sovjets närhet som Sovjet nu var på väg att installera i USA:s närhet. Kennedys stora oro gällde följderna för Berlin. Med en kärnvapenpress från Kuba hade USA lätt kunnat försättas i en situation där man inte kunnat försvara Berlins frihet. Detta ingick också i Chrusjtjovs strategi. "Berlinkrisen löstes genom utgången av Kubakrisen", konstaterade professor May.

En huvudfråga, som framgår av filmen, var om USA skulle attackera och invadera Kuba genast, innan installationerna var färdiga och kärnvapnen hunnit levereras av skepp på väg över haven. "Snart är det för sent", argumenterade rådgivarna. Trupper omfattande 180 000 man stod beredda att invadera, och planer fanns för en bombning som skulle blivit större än den över Kosovo 38 år senare.

Först 30 år efteråt fick jag veta, berättade Robert McNamara, att det redan fanns kärnvapen installerade på Kuba: 162 laddningar, varav 90 med taktiska kärnvapen. McNamara fick vetskapen vid ett möte där Fidel Castro deltog. Han ställde då tre frågor till Castro: 1

Visste du

, 2

Vad rekommenderade du i så fall

, 3

Vilken skulle konsekvensen ha blivit för Kuba

Castro svarade: Jag visste. Jag rekommenderade starkt att kärnvapnen skulle användas. Och jag visste att det skulle leda till Kubas utplåning. Castro, och än mer hans medarbetare Che Guevara, var med sin världssyn villiga att låta hela ön gå upp i rök i syfte att göra martyrer av ett land!

USA kunde lätt ha inlett en aktion som föranlett 80 miljoner amerikaners död plus Kubas utplåning, därför att man helt enkelt inte kände fakta. Invasion skulle "absolut" ha utlöst kärnvapenattack på USA, hävdade McNamara. Även Chrusjtjovs kontroll över militären på fältet var begränsad; nedskjutningen av U2-planet över Kuba skedde mot Chrusjtjovs uttryckliga order.

Kombinationen av mänsklig felbarhet och kärnvapen kommer att leda till katastrofer, hävdar McNamara, nu 84, som i maj kommer med en ny bok om dagens kärnvapenhot: "Wilson´s ghost".

Den riktigt svåra frågan kom inte upp under paneldiskussionen på Harvard: Vad hade hänt om motparten med kärnvapen inte hetat Nikita Chrusjtjov, trots allt någorlunda rationell under dessa veckor, utan Fidel Castro eller Saddam Hussein

Den aktuella frågan om kärnvapensköld behöver prövas även i ljuset av en sådan förfärande men realistisk tanke.

Harvard har skapat en ny högintressant webbsite med dokument om Kuba-krisen, inklusive Kennedys tal, och även dagens kärnvapenhot. Gå in på: www.cubanmissilecrisis.org.

Hans Bergström är docent i statsvetenskap och fristående kolumnist i DN Han är under våren Shorenstein Fellow vid Kennedy School, Harvard, USA

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt